

Valenční slovníky

Počítačové nástroje pro češtinu
Jaro 2020

Markéta Masopustová
masopustova@phil.muni.cz

Termíny

- Valence – schopnost vázat na sebe syntaktické pozice, substantiva, adverbia, verba;
- Verbum finitum – sloveso v určitém tvaru;
- Verbum infinitum – sloveso v neurčitém tvaru;
- Synset – synonymická řada;
- Funktor – typ syntakticko-sémantického vztahu mezi slovesem a jeho doplněním.

Valenční slovníky

- není jich mnoho
- snaha vytvořit rozsáhlou elektronickou databázi českých slovesných valenčních rámců
- valence – významem determinovaná schopnost slovesa vázat na sebe další slova
- snaha zachytit valenci sloves na syntaktické a sémantické úrovni a doplnit je o další relevantní informace o chování v přirozeném kontextu

Slovníky:

- Slovesa pro praxi: valenční slovník nejčastějších českých sloves;
- BRIEF;
- VALLEX;
- VerbaLex.

Slovesa pro praxi

- N. Svozilová, 1997.
- První a dlouho jediný tištěný valenční slovník pro češtinu.
- Zdrojem lístkový lexikální archiv ÚJČ AV ČR a *Frekvenční slovník češtiny* (Jelínek, 1961).
- Celkem 767 valenčně analyzovaných sloves.
- Zápis obsahuje heslové slovo, informaci o vidu, stylovém zařazení, výklad významu, větný vzorec a příklady.
- Navazuje na něj *Slovník slovesných, substantivních a adjektivních vazeb a spojení* (Svozilová, Prouzová, Jirsová, 2005).

PROHLÁSIT dok. – **PROHLAŠOVAT** ned.

I. ‚důrazně říci / říkat, oznámit / oznamovat‘

Val 1 – VF – Val 2

někdo – prohlásí/prohlašuje – že.../,,...“/něco

Val 1: S nom [hum > instit] v [zool antropomorf]

Val 2: *že* SENT / „SENT“ // S acc [inform]

Nový velitel prohlásil, že přejímá plnou odpovědnost. – Rakouský spolkový vicekancléř prohlásil před novináři, že rakouská vláda zaujala k vyhlášení palestinského státu kladný postoj. – Jeden západní průmyslník prohlásil: „Váš vztah ke koním mne okouzljuje.“ – „To je nesmysl,“ prohlásila rozčileně Alice. – Pán podstrčil Václavovi pod nos bílou legitimaci a prohlásil něco portugalsky. – To není pomluva, Kamila to o sobě prohlásila sama. – Gazette prohlásila, že jednoho dne Poláci budou hrdi na svého Chopina. – Kozel Bobeš radostně prohlásil, že k tomu cirkusu za Mikešem pojede. – Mluvčí městské policie prohlašuje, že za tento okrsek nenesou zodpovědnost. – Často ve spojení jako Slavnostně prohlašují, že ...; Místopřísežně prohlašují...; Prohlašujeme závazně...; Všichni prohlašují s plným vědomím...

BRIEF

- K. Pala a P. Ševeček, 1997.
- Elektronický slovník na FI MU.
- Obsahuje 15 000 sloves a přes 50 000 valenčních rámců.
- Zdrojem knižně vydané slovníky (*SSJČ*, *SSČ*, *Slovník českých synonym*).
- Pouze pravostranné valence, u slovesa uvedeny přímé a předložkové pády.
- Základem pro *Český syntaktický slovník* (Skoumalová, 2001).
- Nejsou přístupné pro veřejnost.

Struktura zápisu formátu *Brief*:

bít <v>hP**Tc**4, hP**Tc**4-h**Tc**7, hP**c**6r{po}, h**Tc**4r{na}, h**Tc**7-h**Tc**4r{o},
h**Tc**7-h**Tc**2r{do}

bít se <v>hP**Tc**7r{s}, hP**Tc**7r{s}-h**Tc**3r{kvůli}, hP**c**7r{s}, h**Tc**4r{o}

Struktura zápisu formátu *Verbose*:

bít

= koho|co
= koho|co & čím
= po kom
= na co
= čím & do čeho
= čím & o co

bít se

= za koho|co
= s kým|čím
= s kým|čím & kvůli čemu
= s kým
= s kým & o co
= o co

VALLEX

- M. Lopatková, V. Kettnerová, Z. Žabokrtský; vzniká od roku 2001.
- Několik verzí, v roce 2008 vyšla první knižní verze.
- Formální popis valenčních rámců; využívá sémantické role (funktory).
- Vychází z funkčního generativního popisu sloves.
- Zápis obsahuje sloveso v základním tvaru, informaci o vidu, jednotlivé významy, upřesnění pomocí synonymických výrazů, valenční rámec, příklad a případně sémantická třída.
- Valenční pozice obsahují informaci o obligatornosti / fakultativnosti a číslo pádu.

VALLEX 2.7
the latest version is 3.0

alphabet class functors forms aspect control reflex. diat. alter. re

- A (14)
- B (32)
- C (11)
- Č (10)
- D (129)
- E (8)
- F (10)
- G (1)
- H (51)
- CH (22)
- I (17)
- J (13)
- K (73)
- L (37)
- M (53)
- N (133)
- O (220)
- P (529)
- R (104)
- Ř (12)
- S (225)
- Š (13)
- T (61)

- absolvovat
- absorbovat
- adresovat
- akceptovat
- aktivovat
- aktivovat se
- aktualizovat
- analyzovat
- angažovat
- angažovat se
- apelovat
- aplikovat
- argumentovat
- asistovat

absolvovat^{biasp}

1 ≈ zakončit, končit

-frame: **ACT**₁^{obl} **PAT**₄^{obl}

-example: absolvovat studium

-class: phase verb

deagent: studium se absolvovalo s vyzr

passive: DAAD ve svém rozhodnutí tak

-diat: absolvována, aby mohlo být stipendium

possres-sb: Kurzy s počtem do 30 žáků
mít absolvován kurz první pomoci.

2 ≈ zažít, zažívat

-frame: **ACT**₁^{obl} **PAT**₄^{obl}

-example: absolvovat operaci

deagent: poté, co se absolvuje operace

passive: Moje cesty služebním autem s
tímto autem absolvovány.

-diat: possres-sb: Nikol po vleklém zranění m
neměla absolvovány žádné závody a tír
mistrovství jet nemohla.

VALLEX 3.0

- <http://ufal.mff.cuni.cz/vallex/3.0/>
- 4 586 českých sloves, která odpovídají 10 821 lexikálním jednotkám.
- Přímé propojení s PDT.
- Zdrojem BRIEF, SSČ, SSIČ, *Slovesa pro praxi*, korpusy ČNK řady SYN, PDT.

vallex 3.0

DATA | GRAMMAR | GUIDE | THEORY
| ABOUT

functors | forms | control | alternation | class | others | [advanced search](#) [hide fi](#)

a 14
b 32
c 10
č 10
d 130
e 8
f 10
g 1
h 51
ch 22
i 17
j 13
k 73
l 37
m 52
n 133
o 219
p 525
r 105
ř 11
s 226
š 13
t 61
u 173

search (2722 lexemes)

absolvovat

absorbovat
adresovat
akceptovat
aktivovat
aktivovat se
aktualizovat
analyzovat
angažovat
angažovat se
apelovat
aplikovat
argumentovat
asistovat
balit, balívat
balit se, balívat se
bát se, bávat se
bavit, bavívat
bavit se, bavívat se
bdít, bdívat

absolvovat^{biasp}

PDT-V

① zakončit, končit

frame	ACT ₁ ^{obl}	PAT ₄ ^{obl}	
example	absolvovat studium		less ^
class	phase verb		
diat	deagent: studium se absolvovalo s vyznamenáním passive: DAAD ve svém rozhodnutí také určí, s jakým výsledkem má být poslední státnice absolvována, aby mohlo být stipendium vyplaceno. poss-result-nconv: Kurzy s počtem do 30 žáků musí doprovázet 3 dospělé osoby, z nichž jedna musí mít absolvován kurz první pomoci.		

VerbaLex

- D. Hlaváčková, A. Horák; vzniká od roku 2005.
- Inspirace ve VALLEXu.
- Zdrojem BRIEF, VALLEX a český WordNet.
- Systém synonymických řad převzatý s WordNetu (odlišnost od ostatních slovníků).
- Dvě úrovně sémantických rolí:
 - První úroveň – sémantická role podle EuroWordNetu; celkem 38 rolí.
 - Druhá úroveň – hyperonymum; přímý odkaz na Princeton WordNet; otevřená množina.

alphabet	semantic role	sel. restriction	gram. structure	verb class	phraseme
aspect	complexity	patterns	misc.		↵ ⊥ CS
Alphabet • A (82) • B (183) • C (72) • Č (73) • D (523) • ě (3) • E (16) • F (33) • G (9) • H (107) • CH (50) • I (19) • J (18) • K (418) • L (139) • M (220) • N (854) • ň (2) • O (653) • P (2699) • R (690) • Ř (22) • S (556) • Š (47) • T (98) • Ť (4) • U (506)	Verbs starting with letter "a" • abdikovat • abonovat • absentovat • absolvovat • absorbovat • abstrahovat • adaptovat • adaptovat se • adjustovat • administrovat • adoptovat • adorovat • adresovat • agitovat • akcelerovat • akcentovat • akceptovat • aklimatizovat • aklimatizovat se • akolytovat • akomodovat • akomodovat se • akreditovat • aktivizovat • aktivizovat se • aktivovat			prožit ^{pf} ₁ prožívat ^{impf} ₁ absolvovat ^{biasp} ₂ žít ^{impf} ₆	
				1 žít ₆ ≈ 2 absolvovat ₂ , prožit ₁ , prožívat ₁ ≈ -frame: AG <person:1> _{obl} VERB _{a1} obl EVEN <experience:3> _{obl} LOC <location:1> _{opt} na+i6 -example: <i>absolvoval vyšetření na psychiatrické klinice (biasp)</i> 3 absolvovat ₂ , prožit ₁ , prožívat ₁ ≈ -frame: AG <person:1> _{obl} VERB _{a1} obl EVEN <experience:3> _{obl} OBJ <vehicle:1> _{opt} na+i6, i7 -example: <i>absolvoval raketou cestu do vesmíru (biasp)</i> -example: <i>absolvoval výlet na kolech (biasp)</i>	

VerbaLex

- Obsahuje 10 469 sloves (slovesných lemmat) a 19 247 valenčních rámců.
- Zápis obsahuje synset (slovesa mají uvedenou vidovou variantu, číslem je označeno pořadí), seznam jednotlivých sloves (čísla v rámečku) s jejich valenčními rámci (obě úrovně), informaci o pádu a příklad.

alphabet	semantic role	sel. restriction	gram. structure	verb class	phraseme
aspect	complexity	patterns	misc.		↵ L CS
Alphabet <ul style="list-style-type: none"> • A (82) • B (183) • C (72) • Č (73) • D (523) • ě (3) • E (16) • F (33) • G (9) • H (107) • CH (50) • I (19) • J (18) • K (418) • L (139) • M (220) • N (854) • ň (2) • O (653) • P (2699) • R (690) • Ř (22) • S (556) • Š (47) • T (98) • Ě (4) • U (506) 	Verbs starting with letter "a" <ul style="list-style-type: none"> • abdikovat • abonovat • absentovat • absolvovat • absorbovat • abstrahovat • adaptovat • adaptovat se • adjustovat • administrovat • adoptovat • adorat • adresovat • agitovat • akcelarovat • akcentovat • akceptovat • aklimatizovat • aklimatizovat se • akolytovat • akomodovat • akomodovat se • akreditovat • aktivizovat • aktivizovat se • aktivovat 	<p>prožit^{pf}₁ absolvovat^{biasp}₂ žít^{impf}₆</p> <p>prožívat^{impf}₁</p>			
				<p>1 žít₆ ≈</p>	
				<p>2 absolvovat₂, prožit₁, prožívat₁ ≈</p> <p>-frame: AG <person:1>_{obl} VERB EVEN_{obl}</p> <p><experience:3>_{obl} LOC <location:1>_{opt} i₄ na+i₆</p> <p>-example: <i>absolvoval vyšetření na psychiatrické klinice (biasp)</i></p>	
				<p>3 absolvovat₂, prožit₁, prožívat₁ ≈</p> <p>-frame: AG <person:1>_{obl} VERB EVEN_{obl}</p> <p><experience:3>_{obl} OBJ <vehicle:1>_{opt} i₄ na+i₆, i₇</p> <p>-example: <i>absolvoval raketou cestu do vesmíru (biasp)</i></p> <p>-example: <i>absolvoval výlet na kolech (biasp)</i></p>	

VerbaLex – sémantické třídy sloves

- Motivace v sémantické klasifikaci predikátů (Daneš, Grepl, Karlík).
- Východiskem:
 - B. Levin: *English Verb Classes and Alternations* (48 základních sémantických tříd);
 - M. Palmer: *VerbNet* (82 základních sémantických tříd, celkem 395 podtříd).
- České sémantické třídy:
 - modifikovaný překlad, doplnění o další synonyma, vidové protějšky, prefigovaná slovesa;
 - 82 základních sémantických tříd, celkem 258 podtříd, aktuálně seznam zahrnuje 11 241 sloves, z toho 6 393 různých lemmat.

alphabet	semantic role	sel. restriction	gram. structure	verb class	phraseme
aspect	complexity	patterns	misc.		↵ ⊥ cs
Alphabet • A (82) • B (183) • C (72) • Č (73) • D (523) • ě (3) • E (16) • F (33) • G (9) • H (107) • CH (50) • I (19) • J (18) • K (418) • L (139) • M (220) • N (854) • ň (2) • O (653) • P (2699) • R (690) • Ř (22) • S (556) • Š (47) • T (98) • Ť (4) • U (506)	Verbs starting with letter "a" • abdikovat • abonovat • absentovat • absolvovat • absorbovat • abstrahovat • adaptovat • adaptovat se • adjustovat • administrovat • adoptovat • adorovat • adresovat • agitovat • akcelerovat • akcentovat • akceptovat • aklimatizovat • aklimatizovat se • akolytovat • akomodovat • akomodovat se • akreditovat • aktivizovat • aktivizovat se • aktivovat			prožít ^{pf} ₁ prožívat ^{impf} ₁ absolvovat ^{biasp} ₂ žít ^{impf} ₆	
				1 žít ₆ ≈	
				2 absolvovat ₂ , prožít ₁ , prožívat ₁ ≈ -frame: AG <person:1> _{a1} VERB obl EVEN <experience:3> _{i4} LOC <location:1> _{opt na+i6}	
				3 absolvovat ₂ , prožít ₁ , prožívat ₁ ≈ -frame: AG <person:1> _{a1} VERB obl EVEN <experience:3> _{i4} OBJ <vehicle:1> _{opt na+i6, i7}	
				-example: <i>absolvoval vyšetření na psychiatrické klinice (biasp)</i> -example: <i>absolvoval raketou cestu do vesmíru (biasp)</i> -example: <i>absolvoval výlet na kolech (biasp)</i>	

VerbaLex

- <https://nlp.fi.muni.cz/verbalex/html3/index.php>
 - Přístup: plin/plin.

alphabet	semantic role	sel. restriction	gram. structure	verb class	phraseme
aspect	complexity	patterns	misc.		↵ ⊥ CS
Alphabet <ul style="list-style-type: none">• A (82)• B (183)• C (72)• Č (73)• D (523)• ě (3)• E (16)• F (33)• G (9)• H (107)• CH (50)• I (19)• J (18)• K (418)• L (139)• M (220)• N (854)• ň (2)• O (653)• P (2699)• R (690)• Ř (22)• S (556)• Š (47)• T (98)• Ť (4)• U (506)	Verbs starting with letter "a" <ul style="list-style-type: none">• abdikovat• abonovat• absentovat• absolvovat• absorbovat• abstrahovat• adaptovat• adaptovat se• adjustovat• administrovat• adoptovat• adorovat• adresovat• agitovat• akcelarovat• akcentovat• akceptovat• aklimatizovat• aklimatizovat se• akolytovat• akomodovat• akomodovat se• akreditovat• aktivizovat• aktivizovat se• aktivovat			prožit ^{pf} ₁ prožívat ^{impf} ₁ absolvovat ^{biasp} ₂ žít ^{impf} ₆	
				1 žít ₆ ≈	
				2 absolvovat ₂ , prožit ₁ , prožívat ₁ ≈	
				-frame: AG <person:1> _{a1} VERB obl EVEN	
				<experience:3> _{i4} LOC <location:1> _{opt na+i6}	
				-example: <i>absolvoval vyšetření na psychiatrické klinice (biasp)</i>	
				3 absolvovat ₂ , prožit ₁ , prožívat ₁ ≈	
				-frame: AG <person:1> _{a1} VERB obl EVEN	
				<experience:3> _{i4} OBJ <vehicle:1> _{opt na+i6, i7}	
				-example: <i>absolvoval raketou cestu do vesmíru (biasp)</i>	
				-example: <i>absolvoval výlet na kolech (biasp)</i>	

Děkuji za pozornost.

